

**Rapport betreffende de implementatie en uitvoering van
de te nemen verbeteringen na bezoek CPT aan de Neder-
landse Antillen en Aruba in juni 2007**

- VOORTGANGSRAPPORTAGE -

ARUBA

JANUARI 2013

Prof. mr. P.C. Vegter
Mr. G. Pesselse

INHOUDSOPGAVE

ALGEMEEN DEEL	1
1. Aanleiding	
2. Aanpak en doelstelling	
3. Vervolgrapportage	
4. Bezoekprogramma	
5. Afzonderlijke rapportage	
6. Hoe verder?	
BIJZONDER DEEL: ARUBA	6
1. Enkele algemene bevindingen vooraf	6
2. Bevindingen per bezochte plaats van detentie	7
2.1 Politiecellen	7
2.1.1 Inleidende opmerkingen	
2.1.2 Detentieomstandigheden: <u>Noord, Santa Cruz, San Nicolas</u>	
2.1.3 Mishandeling en waarborgen tegen mishandeling	
2.1.4 Conclusie politiecellen	
2.2 Penitentiaire inrichtingen	12
<u>Korrektie Instituut Aruba (KIA)</u>	
2.2.1 Inleidende opmerkingen	
2.2.2 Mishandeling en geweldgebruik	
2.2.3 Detentieomstandigheden	
2.2.4 Regime	
2.2.5 Personeel	
2.2.6 Medische zorg	
2.2.7 Conclusie Korrektie Instituut Aruba	
2.3 Vreemdelingendetentie	19
2.3.1 Inleidende opmerkingen	
2.3.2 Detentieomstandigheden <u>Instituto Alarma y Seguridad Aruba</u>	
2.3.3 Conclusie Instituto Alarma y Seguridad Aruba	
2.4 Verslavingszorg	20
2.4.1 Bevindingen bezoek <u>Centro di Motivation</u>	
2.4.2 Conclusie Centro di Motivation	
2.5 Samengevat: de voornaamste bevindingen op een rij	22
Appendix I Lijst van geïnterviewde personen	25
Appendix II Lijst van bezochte plaatsen van detentie	26

ALGEMEEN DEEL

1. Aanleiding en doelstelling

In juni 2007 heeft het Europees Comité inzake de voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van de Raad van Europa (CPT) een bezoek gebracht aan inrichtingen en instellingen in de Nederlandse Antillen en Aruba. In december 2007 heeft het CPT rapport uitgebracht, waarbij een aantal ernstige tekortkomingen werd geconstateerd. Dit heeft geresulteerd in zeer kritische rapporten.¹ Op basis deze rapporten heeft de Rijksministerraad op 18 januari 2008 besloten de Gouverneurs van beide landen te verzoeken halfjaarlijks te rapporteren over de implementatie en uitvoering van de te nemen verbeteringen. Gelet op het feit dat aan de Gouverneurs van Aruba en de toenmalige Nederlandse Antillen een identiek verzoek is gedaan en de problematiek verder vergelijkbaar is, is het wenselijk geacht dat de Gouverneurs in gezamenlijkheid uitvoering geven aan het verzoek. Op die wijze kunnen onderling vergelijkbare rapportages worden uitgebracht, waarbij gebruik gemaakt wordt van dezelfde standaarden en methoden.

Gelet op de impact van de rapportages, de vereiste deskundigheid en de hoeveelheid te verrichten werk, is externe ondersteuning gezocht en gevonden.² De doelstelling van de ondersteuning bij onderzoek en rapportage luidt als volgt: 'het nauwlettend toezien op het implementeren van zodanige maatregelen in het gevangeniswezen door de landen, dat de geconstateerde problemen worden opgelost en hierover halfjaarlijks te rapporteren.'³

Als gebruikelijk in eerdere rapportages volgt nu eerst een omschrijving van de plaats van deze rapportage (2) en van het bezoekprogramma (3). Daarna wordt de structuur van de rapportage kort uiteengezet (4). In dit Algemeen Deel wordt tevens een algemeen beeld van de belangrijkste bevindingen gepresenteerd (5), maar dat is uiterst globaal en de bijzondere delen vormen de bouwstenen voor deze bevindingen. Ten slotte komt de vraag aan de orde of de huidige rapportage gehandhaafd dient te worden (6).

2. Vervolrapportage

Deze rapportage vormt een vervolg van het onderzoek naar de implementatie en de uitvoering van de aanbevelingen van het CPT ter verbetering van de bestaande detentiesituatie in de Nederlandse Antillen en Aruba. In augustus 2008 is een zogenoemde nulmeting verricht. Die rapportage stond in direct verband met het CPT-rapport van 2007. Vervolgens is in mei 2009, februari 2010 en juli 2011 bezien of en in hoeverre er een aanzet was tot verbetering. Steeds zijn de verschillende onderdelen in de rapportage afgesloten met bevindingen die als positief of als negatief konden worden gewaardeerd.⁴ Thans wordt in vervolg daarop verslag gedaan van een bezoek in januari 2013.

Door de staatkundige veranderingen op 10 oktober 2010 is het kader waarin de rapportage plaatsvindt gewijzigd. De opdrachtgevers zijn thans voor Aruba de Gouverneur van Aruba, voor Curaçao de Gouverneur van Curaçao en voor Sint Maarten de Gouverneur van Sint Maarten. Anders dan vorige jaren zijn Bonaire, St. Eustatius en Saba (de BES) in 2013 niet bezocht. Van de zijde van minister van Vei-

¹ CPT/Inf (2008) 2, Nederland. De bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van het bezoek aan de Nederlandse Antillen en Aruba zijn tezamen met die naar aanleiding van het bezoek aan Nederland in één document aan de Nederlandse autoriteiten gerapporteerd. Het rapport is te raadplegen via: www.cpt.coe.int.

² Dit rapport is een verslag van onderzoek uitgevoerd door prof. mr. P.C. Vegter, advocaat-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden tevens hoogleraar penitentiair recht aan de Radboud Universiteit Nijmegen, en (thans) mr. G. Pesselse, docent strafrecht aan diezelfde universiteit. Bij de voorgaande vier rapportages was mr. dr. J. de Lange betrokken. Van zijn hand verscheen J. de Lange, *Detentie genormeerd* (ac. proefschrift EUR), Nijmegen: Wolf legal publishers 2008. Dat boek ligt mede aan de basis van de uitgevoerde onderzoeken en is digitaal te raadplegen, zie <http://repub.eur.nl/res/pub/13505/Finale%20versie.pdf>.

³ Zie *Kamerstukken II 2007/08*, 24587, nr. 245, p. 14. In overleg is later gekozen voor jaarlijkse rapportage.

⁴ De rapporten naar aanleiding van de vier eerdere bezoeken zijn openbaar gemaakt, zie *Kamerstukken II 2008/09*, 31700 IV, nr. 34; *Kamerstukken II 2008/09*, 31568, nr. 52; *Kamerstukken II 2009/10*, 31568, nr. 76; en *Kamerstukken II 2011/12*, 31568, nr. 99.

ligheid en Justitie van Nederland is geen verzoek tot rapportage bij ons binnen gekomen. Gelet op de ontwikkelingen op de BES achten wij het overigens ook niet opportuun ons onderzoek aldaar voort te zetten. In de vierde rapportage werd aanzienlijke vooruitgang geconstateerd en voorts ligt het voor de hand dat, omdat de BES openbare lichamen van Nederland vormen, Nederlandse instanties zoals de Inspectie voor Veiligheid en Justitie ook aldaar worden ingezet. Een en ander betekent dat in 2013 drie bijzondere delen van het rapport verschijnen en wel over Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

Het in 2011 door het CPT aangekondigde bezoek aan het Koninkrijk der Nederlanden heeft plaatsgevonden, maar het deel van het Koninkrijk overzee is niet door het CPT bezocht.⁵ Een inschatting over een volgend regulier bezoek is niet te geven, maar een ad hoc bezoek is niet uit te sluiten. Daarom is bij gelegenheid van ons bezoek in 2013 waar nodig opnieuw uitleg gegeven over de taak en betekenis van het CPT en benadrukt dat loyale medewerking aan het eventuele onderzoek van het CPT van grote betekenis is. Voorts hebben we erop gewezen dat het nuttig is om in verband met de mogelijke komst van het CPT voorbereidingen te treffen door documentatiemateriaal te verzamelen en geordend aan te bieden. Denk onder meer aan een korpsorder voor de politie, de huisregels van een gevangenis, jaarverslagen van de commissies van toezicht en uitspraken van de rechters over de tenuitvoerlegging van vrijheidsbeneming (zowel Gemeenschappelijk Hof als beklagcommissie uit de commissie van toezicht).

De opzet van deze vijfde vervolgrapportage is enigszins anders dan van de voorgaande rapportages. Na de nulmeting in de eerste rapportages bouwden de tweede, derde en vierde rapportages daarop en steeds ook op de voorgaande rapportages voort. Nu is er echter gekozen voor het opmaken van een stand van zaken in vergelijking tot de bevindingen van het CPT in 2007 dan wel de nulmeting in 2008. Daarmee staat de vraag centraal wat er nu sinds 2007/2008 is bereikt. Tussentijdse verbeteringen die niet hebben standgehouden, zijn daarmee volledig uit beeld verdwenen. Dat is wellicht teleurstellend voor degenen die bij dergelijke verbeteringen een groot aandeel hebben gehad, maar vanuit het perspectief van het CPT zijn dergelijke verbeteringen niet relevant. Overigens kan bij nauwkeurige vergelijking van de verschillende rapportages uiteraard wel een beeld van deze tijdelijke verbeteringen worden gekregen.

3. Bezoekprogramma

Het bezoek vond plaats in de periode van 17 tot en met 25 januari 2013. Het bezoek is geheel volgens de planning verlopen. Dat is ten eerste te danken aan de inzet van de (plv.) directeuren en medewerkers van de kabinetten van de opdrachtgevende Gouverneurs, die ook dit keer vanuit het kabinet van Gouverneur van Curaçao werden gecoördineerd en in de tweede plaats aan de bereidwillige medewerking van alle bezochte personen en instanties. Hier past een woord van dank voor die medewerking. Het bleek in de praktijk mogelijk een niet gepland bezoek aan een instelling aan het programma toe te voegen. Dit bleef gelet op het behoorlijk vol geplande programma beperkt tot een enkele instelling. Overigens illustreert een dergelijk toegevoegd bezoek enerzijds de bereidwilligheid tot medewerking en anderzijds dat er ook na vijf bezoeken in de toch relatief kleine landen altijd nog weer plaatsen blijken te zijn waar een vorm van vrijheidsbeneming of vrijheidsbeperking plaatsvindt. Dit keer is tevoren om relevante informatie gevraagd. Aan dat verzoek is door enkele personen en instanties ook voldaan. Het onderzoek ter plaatse kon daarmee meer inhoud krijgen.

Tijdens het bezoek is gesproken met verschillende personen, werkzaam op het terrein van de vrijheidsbeneming. Twee overzichten, van de bezochte plaatsen van detentie en de geïnterviewde personen, zijn als **appendix I** en **appendix II** in het rapport opgenomen. Evenals bij vorige bezoeken heeft in de plaatsen van detentie vrijwel steeds direct contact met gedetineerden plaatsgevonden. Telkens is er naar gestreefd met drie á vier gedetineerden kort afzonderlijk te spreken en daarbij in een paar minuten (controle)vragen te stellen over verblijfsomstandigheden, over luchten, over geweldtoe-

⁵ CPT/Inf (2012) 19 en CPT/Inf (2012) 21, te raadplegen via www.cpt.coe.int.; zie daarover J. de Lange, 'Het vijfde bezoek van het Europees comité ter voorkoming van foltering, onmenselijke en vernederende behandeling of bestraffing (CPT) aan Nederland', *NTM/NJCM-bull.* 2013(1), p. 33-48.

passing en over bejegening in het algemeen. Er werden ons hierbij geen voorwaarden gesteld door de aanwezige autoriteiten, die zich in dergelijke gevallen doorgaans buiten gehoorsafstand bevonden.

4. Afzonderlijke rapportage

Nu het gaat om drie verschillende landen met eigen verantwoordelijkheid voor regelgeving en (beleids)uitvoering op het terrein van de rechtshandhaving, wordt als gezegd afzonderlijk aan de verantwoordelijke opdrachtgevers gerapporteerd. Het volledige verslag bestaat daarom naast dit algemene deel uit een bijzonder deel per land. In elk deel zal, na enkele inleidende bevindingen, per bezochte detentie-inrichting een weergave van de feiten plaatsvinden en worden uiteengezet of van vooruitgang sprake is. Daarbij zal telkens aansluiting worden gezocht bij de aanbevelingen van het CPT uit 2007. Daar waar bezochte inrichtingen aan de orde zijn die in 2007 *niet* door het CPT zijn bezocht, zal in het verslag worden volstaan met een overzicht van de belangrijkste bevindingen daaromtrent.

5. Inhoud van de rapportage

Algemeen

Het zal duidelijk zijn dat de huidige rapportage onder meer een momentopname bevat van de toestand van de cellen en bejegening van arrestanten en andere gedetineerden in januari 2013. Niet uit te sluiten valt dat er na ons bezoek wijzigingen zijn doorgevoerd die meebrengen dat op het moment van verschijnen het rapport op één of meer bevindingen is achterhaald. Niet uitgesloten is immers dat de openbaarmaking van het rapport vele maanden na het bezoek plaatsvindt.

Feit en norm

De rapportage betreft vooral de uitvoeringspraktijk en beoogt primair feitelijk te omschrijven wat de algemene stand van zaken is met betrekking tot de (justitiële) vrijheidsbeneming. In de vorige rapportages hebben we ons nauwelijks gewaagd aan oordelen en (juridische) kwalificaties. De lezer werd steeds geacht aan de hand van de overwegingen uit het CPT-rapport en onze bevindingen vast te stellen wat de stand van zaken is. Voor deze aanpak was onder meer gekozen omdat moet worden opgepast dat de initiatieven die worden genomen en de aanzetten tot verbeteringen die bestaan niet te zeer worden doorkruist door onnodige discussie over het gebruik van termen en kwalificaties. In die zin beoogt de rapportage neutraal te zijn en de feiten voor zich te laten spreken. Wanneer de eerste vier rapportages nog eens in ogenschouw worden genomen, valt op dat het uitgangspunt van feitelijke bevindingen weliswaar is gehandhaafd, maar dat in de loop der tijd ook voor opvattingen, conclusies en oordelen in het rapport steeds meer plaats was. Tijdens ons bezoek in 2013 bleek dat die meer normatieve benadering werd gewaardeerd. Op die weg is in deze rapportage voortgegaan. Wij realiseren ons dat een nadeel van die normatieve benadering is en blijft dat de waardering voor de inzet en bezieling van betrokkenen gemakkelijk naar de achtergrond verschuift. Negatief gekleurde bevindingen mogen niet ertoe leiden dat de motivatie, inzet en het enthousiasme voor verbetering die wij bij medewerkers aantreffen in de kiem wordt gesmoord. In sommige gevallen ervaren we een bevinding dat geen sprake is van verbetering aan de ene kant en de constatering dat medewerkers hun uiterste best doen aan de andere kant als een groot dilemma. Er zit gelet op de doelstelling van deze rapportage echter weinig anders op dan de nogal eens somber stemmende bevindingen zonder terughoudendheid te presenteren.

Algemene bevindingen voor de drie landen

In de vierde rapportage uit 2011 constateerden we dat de herziening van de staatkundige structuur voor Curaçao en Sint Maarten van invloed is geweest op de noodzakelijke verbetering van de detentiesituatie. Er was sprake van stilstand van feitelijke ontwikkelingen. Als steeds waren er wel plannen te over.

Thans maken we de balans sinds 2007/2008 op. Als we afzien van differentiatie per land dan ontstaat het volgende globale beeld. Er is een aantal verbeteringen gerealiseerd. Zonder volledigheid te pretenderen (zie daarvoor het bijzonder deel) valt te wijzen op de nieuwbouw van de politiecellen en een gebouw voor vreemdelingenbewaring op Sint Maarten; te Curaçao op de opgeknapte cellen in Barber, de renovatie van de vreemdelingenbarakken en de nieuwbouw van een arbeidscomplex in het SDKK/Bon Futuro; en voor Aruba op de sluiting van het Centro Dakota en de ingebruikneming van een gerenoveerd cellencomplex voor verslavingszorg. Voorts kan worden gewezen op de afname van

klachten over mishandeling bij aanhouding en het beter realiseren van zogenoemde luchtmomenten in de politiecellen. Ook de hygiëne is verbeterd.

Een structureel probleem is echter dat verbeteringen doorgaans slechts tijdelijk van aard zijn of worden overschaduwd door achteruitgang op andere terreinen. Illustratief is dat de op Sint Maarten nieuw gebouwde en op zich zelf voor vreemdelingendetentie geschikte faciliteit te Simpson Bay thans wordt gebruikt als gevangenis en huis van bewaring, voor welk doel het volstrekt ongeschikt is en waardoor het volledig verloedert. Op Curaçao is het eveneens nieuw gebouwde en goed geoutilleerd arbeidsgebouw bij de gevangenis buiten gebruik, omdat niet is voorzien in instructie bij de arbeid (werkmeesters). Op het terrein van personeel en activiteiten geldt meer algemeen dat door de jaren heen wel verschillende initiatieven zijn genomen, maar thans kan worden geconcludeerd dat verbeteringen geen stand hebben gehouden. In alle voorgaande rapportages zijn ten aanzien van deze verschillende onderwerpen grote zorgen uitgesproken over de gevangenis te Curaçao en er is geen reden om thans anders te oordelen. Ook de toestand in de gevangenissen van Aruba en Sint Maarten is de laatste jaren bepaald niet verbeterd en daarom eveneens zeer zorgelijk. Wij verwijzen voor details naar de deelrapporten en volstaan hier met de algemene constatering dat deze drie gevangenissen niet in staat zijn aan gedetineerden een dagprogramma te bieden, dat het personeel slechts bewaakt en veelal niet in staat is aan bejegening inhoud te geven, dat de gebouwen grote manco's vertonen en dat de inrichtingen veelal niet zo zijn georganiseerd dat zij in staat zijn aan gedetineerden en personeel elementaire veiligheid te garanderen.

Als doelstelling is hierboven (2) geformuleerd het nauwlettend toezien op het implementeren van zodanige maatregelen in het gevangeniswezen door de landen, dat de geconstateerde problemen worden opgelost en hierover (half)jaarlijks te rapporteren. Vastgesteld moet worden dat er niet zodanige maatregelen zijn genomen dat de geconstateerde problemen zijn opgelost. De conclusie is onontkoombaar dat een mogelijk bezoek van het CPT in 2013 of 2014 een waslijst aan tekortkomingen zal opleveren. Sinds 2007/2008 is er te weinig sprake van structurele verbetering. Er is daarom ook een reëel risico dat het CPT gebruik zal maken van zijn bevoegdheid als bedoeld in artikel 8, vijfde lid, van het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling ('immediate observations').

Overdreven eisen?

Bij dit alles rijst de vraag of de Europese eisen die aan het Koninkrijk overzee worden gesteld niet te hoog zijn? Op dit thema is tijdens onze bezoeken regelmatig gevarieerd. Bedacht dient hier allereerst te worden dat de CPT-eisen ook gelden voor de Europese landen die in een ander ontwikkelingsstadium verkeren dan het Europese deel van het Koninkrijk, zoals Moldavië en Oekraïne. Bovendien moet niet uit het oog worden verloren dat toetsing aan de EVRM-normen niet louter statisch, maar in zekere zin dynamisch is. Het CPT zal dus de bijzondere omstandigheden (mate van ontwikkeling, cultuur, welvaartsniveau etc.) niet volledig buiten beschouwing laten. Daar komt nog bij dat het niet om specifieke Europese normen gaat, maar om normen met een mondiaal karakter. Ook in het kader van de Verenigde Naties is er namelijk een vorm van toezicht op vergelijkbare regels. Te wijzen valt op het Facultatief Protocol bij het VN-verdrag tegen foltering (Optional Protocol to the UN-Convention Against Torture, afgekort tot OPCAT).⁶ Elke staat die partij is bij de OPCAT moet een onafhankelijk nationaal preventiemechanisme aanwijzen of oprichten, ter voorkoming van foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling op nationaal niveau. De verwachting is dat de nationale preventiemechanismen jaarlijks verslag doen van bevindingen aan het VN-Subcomité ter preventie van foltering in Genève.

Kan het anders?

Na vijf bezoeken hebben we grote aarzelingen of de drie landen op middellange termijn zelf in staat zullen zijn om hun detentiefaciliteiten zodanig in te richten dat er geen gevaar dreigt voor foltering, onmenselijke of vernederende behandeling. De drie landen claimen hun onafhankelijkheid, ook in hun onderlinge relatie, en Nederland is steeds terughoudender met (financiële) bijstand. Een gemeenschappelijke politieke wil van Nederland en de drie landen is voor vermindering van genoemd gevaar onontbeerlijk, maar ver weg. Financiële en personele bijstand op incidentele basis is gedurende de laatste

⁶ In werking getreden voor het gehele Koninkrijk der Nederlanden op 28 oktober 2010, zie *Trb.* 2010, 273.

decennia niet toereikend gebleken. Het komt aan op een structurele oplossing waarbij onvermijdelijk een leidende rol voor Nederland zal moeten zijn weggelegd. De recente ontwikkeling van een detentie-faciliteit op Bonaire leert dat een meer dan aanvaardbaar resultaat langs die weg weldegelijk mogelijk is.

6. Hoe verder?

Thans bezochten we voor de vijfde maal de inrichtingen in het Caribische gebied van het Koninkrijk. De vraag is aan de orde en behoeft uitdrukkelijk beantwoording of het zinvol is deze vorm van monitoring voort te zetten. De stimulans die er vanuit gaat, kent door tijdsverloop en herhaling beperkingen. Een louter signalerende functie is nuttig, maar kent ook een keerzijde. Niet ondenkbaar is dat wordt volstaan de signaleringen voor kennisgeving aan te nemen en intussen onverdroten het bestaan voort te zetten.

Vooralsnog stellen we voor de monitorfunctie te behouden, ook al is het resultaat pover. Zonder enige vorm van toezicht en controle zal naar onze inschatting de aandacht voor de verbetering van de detentieomstandigheden in ieder geval kleiner worden. De vraag is dan of deze functie kan worden ingebed in plaatselijke structuren? Dat heeft onze voorkeur en lijkt goed inpasbaar in verband met de inwerkingtreding van het OPCAT. In onze vierde rapportage suggereerden we een rol voor de inmiddels functionerende Raad voor de Rechtshandhaving die een coördinerende en toezichhoudende functie kan vervullen. Naar verluidt is de Raad op korte termijn nog niet voldoende toegerust om deze taak op zich te nemen. Overigens vervult deze Raad geen rol voor Aruba, zodat voor Aruba naar andere modaliteiten moet worden gezocht. Een andere mogelijkheid is om de Nederlandse Inspectie Veiligheid en Justitie op basis van consensus te voorzien van een afdeling toezicht voor de instellingen in het Koninkrijk overzee, inclusief de politiecellen.

Welke keuze ook wordt gemaakt, het lijkt ons in ieder geval verstandig een tijdstip te markeren waarop structureel voorzien wordt in een vorm van toezicht en controle ingebed in de locale of regionale structuur. Als eerder zijn we graag bereid in een dakpanconstructie bij te dragen aan een goede overdracht van de monitoring.

BIJZONDER DEEL ARUBA

1. Enkele algemene bevindingen vooraf

* In Aruba werden wij opnieuw ontvangen door de zogenoemde *CPT-commissie*. Deze commissie bestaat uit vertegenwoordigers van politie, gevangeniswezen, vreemdelingenbeleid, Ministerie van Justitie, reclassering en verslavingszorg onder voorzitterschap van de wvd. Procureur-Generaal. De commissie beoogt vooral een coördinerende en informatieve functie te vervullen op het terrein van alle aangelegenheden die tot het werkterrein van het CPT worden gerekend. Het streven is de voortgang naar aanleiding van verbetermaatregelen die sinds 2008 zijn ingezet hier te bewaken. Omdat onderlinge communicatie en afstemming van groot belang zijn, is continuïteit van deze commissie vereist. Daarvan is echter geen sprake. Na het bezoek in 2011 kwam de commissie voor het eerst weer bijeen ter voorbereiding van het bezoek van 2013. Als voornemen werd kenbaar gemaakt ieder kwartaal bijeen te komen. Daarbij zou dan gelegenheid bestaan eigen inspectieverslagen te bespreken.

Tijdens dit bezoek bleek dat de zogeheten *CPT-inspecteur*, mw. Kross, die de opdracht heeft ten behoeve van de minister van Justitie regelmatige inspecties van de cellen uit te voeren, twee weken voorafgaand aan ons bezoek een eerste rapport tot stand te hebben gebracht. De rapportage, die als belangrijke stap op het gebied van intern toezicht kan worden beschouwd, is bestemd voor de minister van Justitie en kan ter sprake komen in de CPT-commissie. De activiteiten van de door de minister van Justitie benoemde rapporteur strekken zich uit tot het Korrektie Instituut Aruba (KIA), de politiecellen en het centrum voor verslaafdenopvang. Onze aanbeveling luidt onder het toezicht van de inspecteur ook de vreemdelingendetentie te laten vallen. De invoering van deze inspectiemogelijkheid biedt een mooi perspectief voor de toekomst, maar verdere ontwikkeling van het inspectietraject verdient aanbeveling. Te denken valt aan een vaste structuur van het presenteren van bevindingen, een oordeel van de minister van Justitie over die bevindingen, rapportage over acties naar aanleiding van de bevindingen en helderheid over de toegankelijkheid van de rapportage. In verband met dat laatste viel op dat niet alle leden van de CPT-commissie op de hoogte waren van de rapportage.

* Een kritisch geluid dat zich in 2011 alle gebieden van de voormalige Nederlandse Antillen liet horen betrof de *wetenschap van het moment van de invrijheidstelling*. Niet in alle gevallen bleken gedetineerden – maar zelfs ook het Openbaar Ministerie als verantwoordelijke instantie voor de tenuitvoerlegging – op de hoogte te zijn van de expiratedatum en de datum van vervroegde invrijheidstelling. Het OM gaf tijdens dit bezoek aan over deze kwestie na 2011 geen klachten te hebben ontvangen. Klachten zijn ook ons niet meer ter ore gekomen.

In dit verband verdient de *voorwaardelijke invrijheidstelling (VI)* aandacht. Circa 90% van de (positieve) VI-adviezen wordt doorgaans door de minister gevolgd. Negatieve adviezen houden nogal eens verband met geweldsincidenten tijdens detentie. In relatie hiermee kan worden gewezen op de uitbreiding van de Reclassering Aruba. Tijdens dit bezoek werd gemeld dat de organisatie is gegroeid en thans bestaat uit zeven medewerkers. In het kader van de VI vindt vooral contact buiten de inrichting plaats, maar er bestaan plannen om de reclassering ook binnen het KIA te laten functioneren. Op initiatief van de Reclassering heeft twee maal een herroeping van de VI plaatsgevonden. Mede onder toezicht van de Reclassering zal in de toekomst een proef met elektronisch toezicht van start gaan. De voorbereidingen daarvoor bevinden zich in de offertefase. Mede als gevolg van de inzet van deze maatregelen is anders dan op Sint Maarten (en zelfs nog in mindere mate dan op Curaçao) een cellentekort niet aan de orde.⁷

⁷ Medio 2011 was de detentieratio op Aruba 269 gevangen per 100.000 inwoners, zie de World Prison Population List (9^e editie, medio 2011), geraadpleegd via www.idcr.org.uk/wp-content/uploads/2010/09/WPPL-9-22.pdf. Ter vergelijking: in 2011 was de detentieratio in Nederland 94 en in 2008 in Aruba 277.

2. Bevindingen per bezochte plaats van detentie

2.1 Politiecellen

De volgende politiecellencomplexen zijn bezocht:

Noord
Santa Cruz
San Nicolas

2.1.1 Inleidende opmerkingen

* De arrestantenverzorging in de bezochte politiecellencomplexen werd ook tijdens dit bezoek feitelijk verricht door de leden van de *Cuerpo Especial Arubano (CEA)*. De inzet van het CEA-personeel vindt plaats in drieploegendienst (ochtend en middag/avond en nacht). Dit is een positieve ontwikkeling. Uit gesprekken met het politiepersoneel is evenwel gebleken dat de inzet van de CEA door onderbezetting, ziekte en verzuim instabiel is en dat er niet altijd goede afstemming bestaat tussen het werkaanbod en de personele bezetting. Naar zeggen van het politiepersoneel komt het daardoor niet zelden voor dat er een tijdens een deel van de dienst, in het bijzonder 's nachts, geen CEA-personeel beschikbaar is. Tijdens ons bezoek werd dit voor het complex in San Nicolas uitdrukkelijk bevestigd. Aldaar was voor de gehele week, dag en nacht, slechts één CEA-medewerker beschikbaar. Ook wordt aangegeven dat CEA-medewerkers niet zelden aanzienlijk overwerken. Ongewenst gevolg daarvan is dan soms weer dat het verzuim toeneemt. Op de momenten dat geen CEA-personeel aanwezig is, controleert naar werd meegedeeld de politie ieder (half) uur de celblokken. Al met al is de uitoefening van elementaire verzorgingstaken als watervoorziening en het dagelijks luchten van arrestanten alsook adequate reactie op calamiteiten kwetsbaar.

2.1.2 Detentieomstandigheden

Algemeen

* Het CPT is in het rapport van 2007 uitermate kritisch over de detentieomstandigheden in de politiecellencomplexen in Aruba (Noord, Oranjestad en San Nicolas) is. De geconstateerde omstandigheden aldaar worden door het CPT omschreven als vernederend (paragraaf 22).⁸ De ernst van de bevindingen blijkt onder meer uit het gegeven dat het CPT direct na het bezoek de dringende aanbeveling heeft gedaan tot onmiddellijke sluiting van het gehele cellencomplex in Oranjestad en de strafcel van het politiecomplex San Nicolas (paragraaf 6). De kritiek van het CPT richtte zich onder meer op de zeer slechte ventilatie, de hoge temperatuur, het ontbreken van natuurlijk licht op de cellen en de slechte toegang tot water. Ook de slaapfaciliteiten worden beneden de maat bevonden: zo waren de cellen niet voorzien van matrassen en lakens. Voorts stelt het CPT vast dat in geen enkel complex een belsysteem aanwezig was en dat er in het geheel geen gelegenheid werd geboden om in de buitenlucht te bewegen (paragraaf 18).

Tijdens de voorgaande bezoeken aan Aruba kon telkens worden vastgesteld dat gestage verbeteringen in de detentieomstandigheden waren doorgevoerd. De algemene toestand in de politiecellen in Aruba is sinds het bezoek van het CPT in 2007 naar een enigszins meer aanvaardbaar niveau opgetrokken. Uitgangspunt is thans dat aan de arrestanten één maal per dag één uur de gelegenheid wordt gegeven om te luchten. Hoewel het luchten in het gedrang kan komen in de gevallen dat er een dagdeel geen CEA-personeel aanwezig is, heeft het er alle schijn van dat de minimumnorm van het CPT van een uur luchten per dag aanzienlijk meer dan in het verleden wordt gehaald. Ook de verstrekking van water is zichtbaar beter op orde. Ook in 2013 was zichtbaar dat de arrestanten beschikten over bekertjes met water in hun cel. Verder valt op te merken dat ook tijdens dit bezoek in elk politiecellencomplex matrassen en spel- en ontspanningsmogelijkheden aanwezig waren. Wel werd door de politie aangegeven

⁸ Deze en volgende paragraafverwijzingen grijpen terug op het CPT-rapport over Aruba uit 2007.

dat de beschikbare matrassen kwetsbaar zijn voor vernieling. Nog steeds wordt onderzoek verricht naar de aanschaf van robuustere matrassen. Lakens kunnen worden verschaft kennelijk zolang de voorraad strekt. Ons werd meegedeeld dat op het moment van bezoek men door de voorraad heen was.

Noord

* Evenals in eerdere rapporten kan thans worden geconstateerd dat de detentieomstandigheden in het politiecellencomplex Noord op hoofdlijnen onveranderd zijn. Het cellenblok in Noord maakte tijdens dit bezoek over het algemeen een schone indruk en de sfeer tijdens ons bezoek was relatief ontspannen te noemen. Op een rooster viel te zien dat twee maal per week wordt schoongemaakt. Het complex, dat overdag werd bezocht, was betrekkelijk donker. Dat terwijl ook overdag het kunstlicht is ingeschakeld. Het bel(intercom)systeem functioneert in zijn geheel niet. Het camerasysteem bleek wel in werking. Er waren voldoende matrassen aanwezig, maar slecht één gedetineerde gaf aan over een laken te beschikken.

* In de luchtplaats bleken tijdens ons bezoek stoelen aanwezig. De in het verleden aanwezige tafel is gesloopt. Vastgesteld kon worden dat de arrestanten ruim van water werden voorzien, naar verluidt ieder uur. Het is arrestanten voorts toegestaan (van buiten meegebrachte) boeken en tijdschriften op cel te hebben.

Santa Cruz

* Het politiecellencomplex te Santa Cruz is in 2011 voor het eerst bezocht. Het complex – dat gebouwendelijk eenzelfde structuur heeft als het cellencomplex Noord – maakte geen deel uit van het CPT-bezoek in 2007. Tijdens dit bezoek verbleven er vier gedetineerden in het cellencomplex. Zowel de materiële detentieomstandigheden als de regime-aspecten van het politiecellencomplex Santa Cruz zijn vrijwel identiek aan de hierboven omschreven situatie in Noord en kunnen als behoorlijk gekwalificeerd worden. Opmerking verdient dat tijdens dit bezoek zowel de intercom als het camerasysteem functioneerde. Ook kon worden vastgesteld dat in Santa Cruz drie dozen met matrasovertrekken opgeslagen stonden.

San Nicolas

* De materiële en hygiënische detentieomstandigheden in San Nicolas werden in het verleden sterk bepaald door de zeer vaak voorkomende rioleringsproblematiek. Tijdens dit bezoek werd aangegeven dat voor dit probleem nog geen structurele oplossing is gevonden. Thans bleek in een in gebruik zijnde cel het toilet niet te functioneren. Er moest worden doorgespoeld met behulp van een emmer water, in de cel stonk het. In twee andere niet gebruikte cellen bleken de douches afvoerproblemen te hebben. Al in het rapport van 2010 werd hierover opgemerkt dat indien het complex als plaats voor arrestanten gehandhaafd blijft, structurele en ingrijpende verbeteringen van de faciliteiten (met name het gebouw) noodzakelijk zijn.

Ondanks de in het complex aanwezige ventilatoren was het er betrekkelijk warm. Het intercomsysteem bleek tijdens dit bezoek in zijn geheel buiten werking. Ook twee van de vier camera's functioneerden niet. Duidelijk is dat aldus de kans bestaat dat op een noodsituatie niet adequaat wordt gereageerd. Tijdens dit bezoek waren in het complex drie gedetineerden aanwezig. Zij werden op het moment van bezoek gelucht. In de luchtruimte bevonden zich enkele spelletjes. De gedetineerden klaagden over de afwezigheid van lakens en de staat van de matrassen.

Oranjestad

* Het CPT was in zijn rapport in 2007 uitermate kritisch over de detentieomstandigheden in het cellencomplex van Oranjestad. De kritiek van het CPT richtte zich met name op de hygiënische en sanitaire toestand. Voorts werden de toegang tot daglicht en de ventilatiemogelijkheden volstrekt ina-

dequaat bevonden. Op aandringen van het CPT werd het cellencomplex onmiddellijk buiten gebruik gesteld (paragraaf 20).

Tijdens dit bezoek is het politiecellencomplex van Oranjestand niet bezocht. In verband met de aanleg van een tramlijn bleek het complex buiten gebruik te zijn. De verwachting is dat wanneer deze bouwzaamheden zijn afgerond het complex opnieuw in gebruik wordt genomen. In het verleden zijn ten opzichte van de onaanvaardbare situatie in 2007 enige verbeteringen tot stand gebracht. Zo is het complex gerenoveerd en hebben we het in 2010 als heel behoorlijk bestempeld. In 2011 bleek sprake van een lichte achteruitgang, met name ten aanzien van de materiële en hygiënische detentieomstandigheden.

2.1.3 Mishandeling en waarborgen tegen mishandeling

Het CPT heeft herhaaldelijk benadrukt dat gedurende de periode onmiddellijk na de vrijheidsberoving het risico op intimidatie en fysieke mishandeling het grootst is. Als gevolg hiervan heeft het CPT een aantal procedurele waarborgen ontwikkeld, teneinde dit risico tot een absoluut minimum te beperken. Het gaat daarbij onder meer om het recht op notificatie van de vrijheidsbeneming, het recht op informatieverstrekking aan de arrestant over het bestaan van zijn rechten, het recht op toegang tot een raadsman en een arts alsmede de aanwezigheid van een systeem van verslaglegging van relevante gegevens over het verblijf in politiecellen (paragraaf 24-40).

* Een belangrijke waarborg betreft het *recht op notificatie*, het recht voor iedere arrestant om iemand naar keuze te (doen) informeren over zijn aanhouding. Het CPT benadrukt dat dit recht op notificatie van de vrijheidsbeneming uitdrukkelijk in een wettelijke regeling dient te worden neergelegd. De beslissing om de arrestant te beperken in voornoemd recht dient volgens het CPT vervolgens schriftelijk en met redenen omkleed te worden vastgelegd en behoeft de uitdrukkelijke goedkeuring van een (hulp)officier van justitie. De beperking dient bovendien strikt aan tijd gebonden te zijn. Het CPT houdt thans vast aan een periode van uitstel van maximaal 48 uur (paragraaf 26-28).

Er zijn geen aanwijzingen dat op Aruba detentie plaatsvindt zonder dat tenminste een familielid of vriend van de arrestant daarvan op de hoogte is.

* Een volgende procedurele waarborg wordt gevormd door het *informeren van de arrestant over het bestaan van zijn rechten*. Het gebruik van het formulier met rechten voor de verdachte werd in 2007 door het CPT als een verbetering aangemerkt ten opzichte van de situatie in 1994. Het CPT doet de aanbeveling het recht op notificatie van de vrijheidsbeneming en het recht op toegang tot een arts op dit formulier bij te voegen (paragraaf 36-37).

Tijdens dit bezoek gaf de rechter-commissaris aan bekend te zijn met het bestaan van een schriftelijk formulier met arrestantenrechten. Bij de bezoeken aan de politiecellen kon evenwel geen inzage worden verleend in een dergelijk formulier. In het politiecellencomplex Noord werd aangegeven dat de arrestanten mondeling worden geïnformeerd. Aldus lijkt ten opzichte van 2007 hier geen sprake van vooruitgang.

* Een belangrijke fundamentele waarborg vormt de *toegang tot een raadsman* vanaf het vroegste moment van de vrijheidsbeneming. Volgens het CPT kan dit recht politiefunctionarissen weerhouden om (tijdens het verhoor) onaanvaardbare druk op de arrestanten uit te oefenen. Daarnaast wordt de raadsman in staat geacht om adequaat te reageren ingeval misstanden tijdens de vrijheidsbeneming plaatsvinden (paragraaf 29-33). Als gevolg van de Salduz-jurisprudentie van het EHRM en de Hoge Raad is rechtsbijstand voorafgaand aan het eerste verhoor ook in strafvorderlijk opzicht relevant geworden.

Evenals tijdens vorige bezoeken bleek uit gesprekken met de politie, arrestanten en de advocatuur dat de toegang tot een raadsman nog steeds niet altijd voortvarend verloopt. Ondanks de bestaande piketregeling en aanpassing van de korpsorder bleek het in verschillende gevallen niet gelukt om vóór het

eerste politieverhoor de betrokken arrestant in contact te brengen met een advocaat. De oorzaak hiervan zou met name liggen in het feit dat advocaten pas vergoeding voor rechtsbijstand ontvangen vanaf de fase van de inverzekeringstelling. Wanneer consultatie met een advocaat voorafgaand aan het eerste verhoor niet mogelijk blijkt, wordt dit naar verluidt vrijwel steeds aangetekend in het proces-verbaal van verhoor. Vastgesteld kon voorts worden dat gebruik wordt gemaakt van een standaardformulier waarop is vermeld dat men van het recht op een raadsman geen gebruik wil maken. Bedacht moet worden dat aan de geldigheid van dergelijke afstandverklaringen in de rechtspraak hoge eisen worden gesteld. Vanwege het Ministerie van Justitie werd (opnieuw) het voornemen geuit om de regeling aan te passen zodat ook de consultatie van een advocaat vóór het eerste verhoor voor vergoeding in aanmerking komt.

* Een belangrijke waarborg betreft voorts de *toegang tot een arts* vanaf het vroegste moment van de vrijheidsbeneming. Het CPT doet een aantal aanbevelingen ter zake. Het stelt vast dat de toegang tot een arts in de praktijk niet altijd mogelijk blijkt te zijn. Het CPT is met name kritisch over de geconstateerde praktijk waarbij het politiepersoneel de noodzaak tot het inroepen van medische zorg zelf zou toetsen. Het CPT acht dit onacceptabel (paragraaf 34-35).

Tijdens dit bezoek heerste bij de politie onduidelijkheid of de sinds januari 2013 nieuw aangestelde inrichtingsarts voor het KIA als justitiearts tevens verantwoordelijk is voor de medische zorg van arrestanten in de politiecellen. Volgens de minister van Justitie is dit wel het geval. Soortgelijke onduidelijk bestond tijdens het vorige bezoek. Arrestanten vallen volledig onder verantwoordelijkheid van de overheid. De overheid is gehouden te waken over de belangen en de fysieke bescherming van gedetineerden. Dit omvat tevens de mogelijkheid van een voortvarende toegang tot adequate medische verzorging. De gesignaleerde onduidelijkheid omtrent de inrichtingsarts is in dat licht bezien volstrekt onaanvaardbaar.

* Een volgende waarborg betreft het systeem van *verslaglegging* van relevante gegevens omtrent het verblijf in politiecellen. In deze individuele 'custody records' dienen onder meer gegevens geregistreerd te worden als: het tijdstip van binnenkomst op het politiebureau, het moment van de voorgeleiding voor de rechter-commissaris, de aanwezigheid van persoonlijke bezittingen, het tijdstip van het aanbieden van maaltijden, het tijdstip van het bezoek van een arts of de raadsman, het tijdstip en de duur van het verhoor en de verschijning ter terechtzitting (paragraaf 38).

Net als in de vorige bezoeken kon vastgesteld worden dat er in de bezochte politiebureaus op elementaire wijze verslaglegging plaatsvindt door middel van een algemeen dagjournaal, waarin per (half) uur en incidenteel verslag wordt gedaan. Gebruikmaking van de ICT-applicatie ACTPOL vindt in vergelijking tot vorige bezoeken op meer politiebureaus plaats. Op verzoek kon op elk bezocht politiebureau veel gedetailleerde gegevens worden getoond. Er is derhalve ten opzichte van de situatie in 2007 sprake van verbetering. Naar wij begrepen bestaat het voornemen ACTPOL thans onafhankelijk van de Curaçao en Sint Maarten verder te ontwikkelen.

* Het CPT wees in 2007 voorts op het belang van een *klachtenprocedure*. Een gelegenheid om te klagen over de behandeling tijdens arrestatie en arrestantendetentie heeft volgens het CPT een preventief effect, terwijl het tevens een eerste stap is in het effectief reageren op daadwerkelijke intimidatie en fysieke mishandeling (paragraaf 39).

Ook tijdens dit bezoek is gebleken dat de Klachtencommissie Politie nog steeds niet actief is. Over de voortgang van het instellen van deze commissie zijn ons geen noemenswaardige vorderingen gemeld. De nieuwe Klachtenregeling, waarin onder meer eisen moeten worden gesteld aan de (hoedanigheid van) de leden van de in te stellen Klachtencommissie, blijkt eveneens nog in ontwikkeling te zijn.

* De bovenstaande waarborgen dienen ter voorkoming van *daadwerkelijke intimidatie en fysieke mishandeling* van gedetineerden door de politie. Het CPT constateert in 2007 dat mishandeling door de Arubaanse politie, met name tijdens het verhoor, geen zeldzaam fenomeen is. Het CPT doet de aanbeveling een formele verklaring af te leggen aan het politiepersoneel waarin wordt benadrukt dat

de rechten en de waardigheid van personen in politiedetentie gerespecteerd moeten worden en dat mishandeling van arrestanten bestraft zal worden. Voorts wijst het CPT op training en instructie ter voorkoming van (disproportioneel) geweld tijdens de arrestatie (paragraaf 11).

Tijdens dit bezoek werd melding gemaakt van een ernstig geweldsincident in 2012 waarbij het arrestatieteam twee verdachten heeft doodgeschoten. Na onderzoek van de landsrecherche onder leiding van het OM is besloten de leden van het arrestatieteam niet te vervolgen. Naar wij begrepen was van verkeerde inschattingen of toepassing van niet noodzakelijk geweld geen sprake. Hiernaast ontvingen wij evenals tijdens ons vorige bezoek geen concrete signalen over mishandeling of excessief geweld tijdens de arrestatie of gedurende het verblijf in de politiecellen. Na het vorige bezoek nam een rechter-commissaris contact met ons op om hierover van gedachten te wisselen. Daarom werd bij dit bezoek een gesprek met de fungerend rechter-commissaris ingelast. De rechter-commissaris kon, hoewel op dit punt indringend ondervraagd, geen (concrete) voorbeelden geven. Van de zijde van de politie werd aangegeven dat aan de fysieke bejegening van arrestanten sinds enige jaren in de opleidingen en door middel van cursussen meer aandacht wordt besteed. Men spreekt met trots van bewustwording op dit punt. De door het CPT in 2007 beschreven vastketening van arrestanten aan op de muur aangebrachte ringen en plaatsing in een zogeheten chill-room is sinds 2008 verleden tijd.

2.1.4 Conclusie politiecellen

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- de duur van detentie in politiecellen blijft beperkt tot de wettelijke termijn;
- de hygiënische toestand is in bijna alle politiecellen redelijk op orde;
- het luchten van arrestanten is verbeterd;
- bescheiden spel- en ontspanningsmogelijkheden voor arrestanten zijn in de cellencomplexen aanwezig;
- er zijn matrassen beschikbaar;
- registratie (d.m.v. ACTPOL) vindt op alle politiebureaus plaats;
- er zijn geen aanwijzingen voor excessief geweld tijdens de aanhouding.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- de rioleringsproblematiek in San Nicolas is niet opgelost;
- op verschillende politiebureaus functioneren de bel- en camerasystemen niet naar behoren;
- op verschillende politiebureaus zijn douches en toiletten defect;
- ondanks inzet van het CEA zijn de politiecellenblokken niet altijd bezet door personeel;
- de Klachtencommissie Politie is nog steeds niet actief;
- de toegang tot een raadsman verloopt, ook gelet op de Salduz-normering, niet voortvarend;
- de toegang tot een arts verloopt nog steeds niet goed.

Sinds 2007 is op verschillende elementaire punten vooruitgang geboekt, met name op het terrein van registratie, hygiëne en luchten. Deze positieve bevindingen worden getemperd door een aantal punten dat niet is gerealiseerd, waaronder de situatie in San Nicolas. Tijdens ons onderzoek in de voorgaande vijf jaar bleek telkens dat van de beschikbare politiecellencomplexen er tenminste één niet in gebruik was. Bovendien bleek er steeds weer sprake van een aanzienlijke overcapaciteit. Gelet daarop dringt de vraag zich op of het niet mogelijk is de arrestanten te huisvesten op twee of hooguit drie locaties. Te denken valt aan sluiting van het cellencomplex in San Nicolas en mogelijk ook in Oranjestad. Gevolg daarvan kan zijn dat het makkelijker is te voorzien in structurele bezetting van het bewakend personeel.

2.2 Penitentiaire inrichtingen

Tijdens het bezoek aan Aruba is wederom een bezoek gebracht aan het Korrektie Instituut Aruba (KIA), ook Institutio Correccional Nacional (ICN) genoemd. Het KIA doet dienst als huis van bewaring en gevangenis. Tijdens ons bezoek verbleven 229 gedetineerden in het complex (19 vrouwen).

Korrektie Instituut Aruba – gevangenis en huis van bewaring

2.2.1 Inleidende opmerkingen

* Tijdens dit bezoek werd de *bouwkundige staat van het KIA* door het management als voorname zorg naar voren gebracht. Naar werd aangegeven luidt de conclusie van zowel een Arubaans als een Amerikaans bouwkundige rapport dat de kans zeer groot is dat delen van het KIA binnen nu en enkele jaren zullen instorten. Op verschillende plaatsen in de inrichting waren diepe en lange scheuren in het beton zichtbaar aanwezig, ook tot op het betonijzer. Vanwege de aan de kust gelegen locatie van het KIA treedt snel corrosie en betonrot op. Er zijn ook klachten over overlast van regenwater geweest.⁹ In 2012 is één van de tientallen meters hoge lichtmasten omgeklapt. Ook vallen hier en daar betonnen brokken uit muren en plafonds. Dit levert niet alleen een zeer onveilige werkomgeving op, maar veroorzaakt ook onrust onder het personeel en de gedetineerden. Behoudens zeer vage mededelingen over nieuwbouw is over het oplossen van deze problematiek niets vernomen.

* In december 2010 is een (*interim*)*managementteam* ingesteld, bestaande uit drie personen, dat de dagelijkse leiding heeft over de inrichting. Tijdens het bezoek in 2013 bleken twee posities binnen dat team door twee nieuwe (*interim*)managers bezet. Het team bestaat thans uit een voorzitter, een hoofd bedrijfsvoering en een hoofd gedetineerdzorg. De kennis over en ervaring met (gevangenis)bestuur van de leden van dit team is zacht gezegd nogal beperkt. In het vorige rapport kon worden gemeld dat de verwachting was uitgesproken dat in september 2011 een nieuwe directeur zou worden aangesteld. Intussen hebben op dat punt geen vorderingen plaatsgevonden. Benadrukt moet worden dat de afwezigheid van een directeur naast organisatorische leemte ook een juridisch probleem meebrengt. Bepaalde penitentiaire bevoegdheden kunnen strikt genomen enkel door een directeur worden uitgeoefend. De hoop die in dit verband is gevestigd op snelle revisie van de Arubaanse penitentiaire wetgeving lijkt ons te optimistisch. Los van juridische en organisatorische problemen gaven leden van het interim-management aan te kampen met pesterijen en zelfs bedreigingen door zowel gedetineerden als personeel. Gevoelens van onveiligheid domineren. Er lijkt sprake van niet of nauwelijks te overbruggen kloven tussen directie en personeel enerzijds en tussen directie en gedetineerden anderzijds. Illustratief is dat bepaalde leden van het managementteam niet, althans niet zonder beveiliging op de afdelingen komen. Overigens was de indruk dat de onderlinge verhoudingen in het managementteam niet optimaal waren.

* Op 8 april 2011 is een *samenwerkingsovereenkomst met DJI Nederland* gesloten, waarin voor een periode van 3 jaar is overeengekomen dat DJI zijn kennis en kunde zal inzetten ten behoeve van advies en praktische ondersteuning bij de kwaliteitsverbetering van het gevangeniswezen in Aruba. Tijdens dit bezoek werd gemeld dat die ondersteuning thans bestaat uit opleidings- en coachingsdiensten (aan het management), alsook uit het ter beschikking stellen van in Nederland overvloedige goederen. Melding werd gemaakt van de voorgenomen overdracht van zes vervoersbussen met airco, vijf wagens voor hondenvervoer, twee volledige inrichtingen voor een fitnessruimte en een tandartskamer. De vervoerskosten zouden door het KIA worden betaald. Deze persoonlijke alsook materiële ondersteuning werd als bijzonder waardevol ervaren. Er is gemiddeld wekelijks sprake van telefonisch contact met een medewerker van DJI in Nederland. Dat verwondert niet gelet op het ontbreken van kennis en ervaring, alsmede gelet op de onveiligheid in de inrichting.

⁹ Zie Gemeenschappelijk Hof van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, St. Eustatius en Saba van 19 april 2011, *LJN* BQ6342.

2.2.2 Mishandeling en geweldgebruik

* In het CPT-rapport uit 2007 wordt melding gemaakt van een aantal incidenten waarbij gedetineerden zouden zijn mishandeld. Het CPT beveelt aan dat concrete maatregelen moeten worden genomen om *mishandeling en geweldgebruik door het inrichtingspersoneel* van het KIA in de toekomst te voorkomen. De te nemen maatregelen dienen mede gericht te zijn op verbetering van management en toezicht (paragraaf 58-61).

Tijdens dit bezoek kon een geweldinstructie voor het inrichtingspersoneel in het KIA worden overlegd. Deze instructie is thans van kracht en bevat regels over de inzet van verschillende gewelddsmiddelen (zoals wapenstok, elektrisch schild, vuurwapens met al of niet penetrerende munitie en de surveillancehond) en voorziet in een meldingsprocedure. In een bijlage bij de geweldsinstructie zijn ten behoeve van deze meldingsprocedure formulieren opgenomen. Bijzonderheden over geweldgebruik zijn ons – op de volgende alinea na – nauwelijks gemeld. Wel werd aangegeven dat in februari 2011 sprake was van een grootschalig ordeprobleem, waarbij verschillende gedetineerden op het dak van de inrichting zijn geklommen.

* In verband met geweldgebruik door personeel kan worden gewezen op de *inzet van surveillancehonden in de inrichting*. Naar het management aangaf zijn in de afgelopen jaren één maal hondenteams (hond en geleider) actief ingezet ten behoeve van beveiliging in de inrichting.¹⁰ in het kader van de overplaatsing naar de strafcellen van drie met steekwapens uitgeruste jeugdigen is door meerdere honden bijtkracht uitgeoefend ('aangezet'). De jeugdigen liepen bij deze actie schrammen op. Gemeld werd dat voorts vier maal verschillende hondenteams preventief zijn ingezet, bijvoorbeeld bij celzoekingen. Het aldus inzetten van surveillancehonden in de inrichting – dat door de directie in hun reactie op het conceptrapport uitdrukkelijk wordt betreurd – vindt zijn verklaring in de afwezigheid van een intern bijstandsteam in het KIA. Voor de opleiding van een dergelijk team, waartoe de politie bereid is gevonden, wacht men nog op geschikt materiaal.

Benadrukt moet worden dat de inzet van surveillancehonden in een penitentiaire inrichting een groot risico op schending van artikel 3 EVRM meebrengt. Naast het feit dat een surveillancehond naar zijn aard een betrekkelijk oncontroleerbaar gewelddsmiddel is, kan in de geringe ruimte die binnen een inrichting en zeker binnen cellen bestaat snel een chaotische en gevaarlijke situatie ontstaan. Het CPT keurt het gebruik van honden in de inrichting niet per definitie af, maar stelt wel hoge eisen. De inzet moet vanuit veiligheidsoogpunt geboden en proportioneel zijn. In het verleden heeft het CPT de aanwezigheid van honden bij visitatie;¹¹ de aanwezigheid van gemuilkorfde honden bij in- en uitsluiting gedetineerden;¹² en de aanwezigheid van honden tijdens het luchten van gedetineerden¹³ afgekeurd. Overigens acht het CPT de inzet van een drugshond in de inrichting aanvaardbaar. Dat doet vermoeden dat het CPT met de hier beschreven inzet van surveillancehonden in het KIA geen vrede zal hebben. Het is juist dat de inzet van de honden in de Geweldsinstructie is geregeld en is beperkt tot zeer bijzondere omstandigheden. Naar aan te nemen valt zal het oordeel van het CPT over de inzet van honden tevens worden bepaald door de frequentie van de feitelijke toepassing. Terecht eist voorts de Geweldsinstructie KIA een waarschuwing voorafgaand aan de inzet van surveillancehonden.¹⁴ De afwezigheid van een intern bijstandsteam doet aan het genoemde risico op schending van CPT- en

¹⁰ Daarvoor is een voorziening in de Geweldsinstructie aanwezig. Surveillancehonden kunnen naast noodweersituaties en ontsnappingen volgens de instructie worden ingezet indien 'redelijkerwijs aangenomen mag worden dat een gedetineerde voor onmiddellijk gebruik gereed zijnd vuur- of steekwapen bij zich heeft en dit tegen personen zal gebruiken' en ook 'in geval van een opdracht door of namens het bevoegd gezag en een optreden in gesloten verband onder leiding van een meerdere, ter beteugeling van een opstand in de inrichting; een opstand doet zich voor de toepassing van dit onderdeel slechts voor indien sprake is van een groep personen die een ernstige en onmiddellijke bedreiging vormt voor het leven van andere personen of voor de orde en veiligheid in de inrichting.'

¹¹ CPT/Inf (2010) 1 Slowakije, par. 57-58; CPT/Inf (2008) 26, Denemarken.

¹² CPT/Inf (2004) 34 Oekraïne, par. 140.

¹³ CPT/Inf (2008) 14 Hongarije.

¹⁴ Vgl. HR 11 december 2012, *LJN* BY4828.

EVRM-normen niet af. Oprichting en training van een dergelijk team dient dan ook hoge prioriteit te krijgen.

* In samenhang met het voorgaande toonde het CPT zich in 2007 eveneens zeer bezorgd over het aantal *geweldsincidenten tussen gedetineerden onderling*. In een aantal gevallen zou het inrichtingspersoneel niet adequaat zijn opgetreden of was er in het geheel geen personeel in de buurt (paragraaf 62).

Ook tijdens dit bezoek bleek het onderlinge geweld tussen gedetineerden in het KIA een punt van zorg. Het inrichtingspersoneel gaf aan dat in het HvB-gedeelte van het KIA dagelijks tot wekelijks geweld plaatsvindt, onder meer met behulp van steekwapens. Naar verluidt hebben op één dag in de week voor dit bezoek twee geweldsincidenten plaatsgevonden, waaronder een bedreiging met een steekwapen. De onderlinge agressie zou voor een deel kunnen worden toegeschreven aan het gebrek aan opvangmogelijkheden voor gestoorde gedetineerden en aan de gangachtergrond van verschillende gevangenen. Zoveel mogelijk wordt getracht de bendeleden gescheiden van elkaar vast te houden.

Geweld tegen personeel vindt nauwelijks plaats, al gaf de voorzitter van het managementteam aan een klap in het gezicht te hebben gekregen bij zijn eerste rondgang door de inrichting. Het CPT benadrukt in al zijn rapporten dat op de inrichtingsautoriteiten een zorgplicht rust om te waken over de belangen en de lichamelijke fysieke bescherming van gedetineerden. Een veilig detentieklimaat vereist volgens het CPT bovenal voldoende en goed opgeleid inrichtingspersoneel en meer contacten (bejegening) tussen het personeel en de gedetineerden zodat een positieve relatie kan worden opgebouwd. Van het opbouwen van een positieve relatie tussen directie en personeel enerzijds en gedetineerden anderzijds is in het geheel geen sprake.

2.2.3 Detentieomstandigheden

* Net als in het rapport naar aanleiding van het bezoek in 1994 doet het CPT aanbevelingen over het *aantal gedetineerden per cel* in het KIA. Het CPT benadrukt dat niet meer dan twee gedetineerden per cel mogen worden vastgehouden (paragraaf 66).

Tijdens dit bezoek werd aangegeven dat ten aanzien van de gedetineerden onder het gevangenisregime de plaatsing van één persoon per cel als uitgangspunt wordt gehanteerd. Op de vrouwenafdeling en jeugdafdeling wordt dit uitgangspunt doorgaans nageleefd, zelden bevinden zich daar twee personen op één cel. Echter, in het HvB-gedeelte van het KIA verbleven de gedetineerden hoofdzakelijk met drie personen op één cel. Vermeldenswaardig is dat volgens de CPT-normering de bezwaren tegen het verblijf van drie personen in een verblijfsruimte zullen afnemen naarmate de gedetineerden meer in de gelegenheid worden gesteld buiten de cel te verblijven. Te verwachten valt dat het CPT geen bezwaar zal maken tegen het verblijf van drie personen op een cel indien de cel in hoofdzaak voor avond- en nachtverblijf wordt gebruikt.¹⁵ Tijdens dit bezoek kon worden vastgesteld dat in het HvB-gedeelte enkele gedetineerden vrij rondliepen, maar van een dagprogramma met activiteiten buiten de cel is geen sprake.

* Het CPT merkte in 2007 op dat verschillende *bijzondere faciliteiten en afdelingen* in de gevangenis niet in gebruik waren. Het beveelt aan dergelijk afdelingen ook daadwerkelijk in gebruik te nemen (paragraaf 67).

Sinds 2007 is een aantal bijzondere afdelingen daadwerkelijk in gebruik genomen. In vorige rapporten is gewezen op de prikkelarme afdeling voor gedetineerden met een extra zorgbehoefte (i.b.a.). Over een andere afdeling, de jeugdafdeling, is in vorige rapporten als punt van zorg de strafcellen op de afdeling vermeld. In deze cellen dringt geen natuurlijk licht binnen en vanwege de daardoor gegene-

¹⁵ Vgl. ook Gemeenschappelijk Hof van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, St. Eustatius en Saba van 19 april 2011, *LJN BQ6342* (plaatsing drie gedetineerden in een cel niet zonder meer in strijd met art. 3 EVRM).

reerde warmte wordt de kunstverlichting niet aangedaan. Wij ontvingen tijdens dit bezoek geen signalen dat hierin verandering is gekomen. Het behoeft geen betoog dat dit een volstrekt onacceptabele situatie is, niet in de laatste plaats omdat de sanctie tot plaatsing in de strafcel niet zelden wordt toegepast en de duur van het verblijf in de strafcel kan oplopen tot 28 dagen.

* Het CPT doet in 2007 de aanbeveling om het ventilatiesysteem op de vrouwenafdeling en de jeugdafdeling te verbeteren. Ook beveelt het aan dat er maatregelen genomen moeten worden om enige vorm van privacy voor vrouwelijke en jeugdige gedetineerden in de cellen mogelijk te maken (paragraaf 64-66).

In 2011 kon worden vastgesteld dat zowel een ventilatiesysteem als privacyschotten zijn aangebracht op de jeugd- en vrouwenafdeling. Die zogenaamde privacyschotten zijn op verzoek van de betrokken gedetineerden intussen veelal weer verwijderd. Tijdens dit bezoek ontvingen wij geen signalen dat veranderingen zijn opgetreden.

2.2.4 Regime

* Het CPT besteedde in 2007 aandacht aan een *dagprogramma en activiteiten* binnen de penitentiaire inrichting. Naar het oordeel van het CPT dient iedere gedetineerde (veroordeeld of niet-veroordeeld) dagelijks acht uur of meer buiten zijn cel te verblijven. De tijd buiten de cel dient zoveel mogelijk te worden besteed aan betekenisvolle activiteiten. Hierbij valt te denken aan sport, arbeid, educatie en recreatie. Een gevarieerd activiteitenprogramma binnen de inrichting kan op fundamentele wijze bijdragen aan het resocialisatieproces van een gedetineerde en kan voorts de negatieve aspecten van het verblijf in de inrichting compenseren (paragraaf 68).

Tijdens dit bezoek kon worden vastgesteld dat in totaal circa vijftig gedetineerden meerdere dagen per week arbeid kunnen verrichten. Het gaat hierbij om reinigings- en verfactiviteiten, alsook om hout- en metaalwerkzaamheden. De begeleiding van die laatste werkzaamheden vindt plaats door professionele opzichters. De in het verleden gesloten bibliotheek bleek tijdens dit bezoek weer geopend. Naar wordt aangegeven komt in verband met kwantitatieve en kwalitatieve tekortkomingen bij het personeel een aanvullend dagprogramma niet van de grond. Incidentele activiteiten worden wel georganiseerd. Zo werd melding gemaakt van het uitbrengen van een muziek-CD, het opzetten van een hondentrainingscursus, contacten met verschillende carnavalsverenigingen en incidentele sportactiviteiten. Hoewel de genoemde activiteiten als positief kunnen worden beschouwd, is er slechts ruimte is voor deelname van een beperkt aantal gedetineerden. Bij deze activiteiten vervult het hoofd gedetineerdenzorg (lid van het managementteam) een stimulerende rol, maar daar staat tegenover dat die activiteiten daarmee ook sterk leunen op één persoon. De structurele uitvoering van een dagprogramma voor alle gedetineerden blijft aldus een zeer kwetsbaar punt van aandacht.

Over de in vorige rapporten vermelde werkzaamheden door gedetineerden buiten de inrichting werden tijdens dit bezoek geen bijzonderheden vernomen. Wel werd gedurende dit bezoek melding gemaakt van nieuwe plannen op dit punt. Gedacht wordt aan een samenwerkingsverband met verschillende bedrijven in welk verband gedetineerden in de laatste fase van hun detentie op proef arbeid buiten de inrichting kunnen verrichten en mogelijk met een contract op zak uitstromen. Dit overigens arbeidsintensieve initiatief, dat in samenwerking met de reclassering wordt ontplooid, is in verband met de resocialisatie van gedetineerden positief te noemen. Ten aanzien van de in het rapport van 2010 gedane vaststelling dat volwassen gedetineerden ongeveer zes uur per dag buiten de cel verblijven, en jeugdigen gedetineerden vier uur per dag, werd tijdens dit bezoek geen verandering waargenomen.

* Het CPT stelde in 2007 ten aanzien van de *straf- en afzonderingscellen* voor dat de bouwkundige situatie aldaar zou worden verbeterd, kleding en matrassen zouden worden aangeboden en voorts de praktijk rondom luchten in orde zou worden gebracht (paragraaf 90-91).

In vorige rapporten kon al worden geconstateerd dat bij de strafcellen een luchtplaats is gerealiseerd. Het luchtterrein is ruim genoeg en voorzien van een basketbalring, waar de gedetineerden tijdens het

luchten van gebruik kunnen maken. Tijdens dit bezoek bleken de strafcellen in verband met renovatie buiten gebruik. Door de sluiting van de strafcellen wordt de oplegging van geïndividualiseerde disciplinaire straffen bemoeilijkt. Door de commissie van toezicht werden vermoedens van collectieve bestraffing uitgesproken. Benadrukt moet worden dat het CPT collectieve bestraffing, dat wil zeggen bestraffing zonder individuele vaststelling van schuld of aansprakelijkheid, als absoluut onacceptabel beschouwt. Onder geen enkele omstandigheid is dergelijke bestraffing geoorloofd.

* In het rapport van juni 2009 werd melding gemaakt van verschillende initiatieven die worden ontwikkeld om verdere *differentiatie en selectie* in het KIA mogelijk te maken. Daarbij werden genoemd de categorie van de jeugdige gedetineerden, de stelselmatige daders, psychisch gestoorde gedetineerden en de 55-plussers. Tijdens dit bezoek is van zichtbare voortgang bij het ontwikkelen van deze differentiaties niet gebleken. Ook met betrekking tot het realiseren van een regime dat specifiek is toegesneden op langgestraften en levenslanggestraften, zoals door het CPT wordt aanbevolen (paragraaf 69), zijn ook in 2013 geen nadere ontwikkelingen te melden. Belangrijk te vermelden is wel dat veroordeelden en niet-veroordeelden in het KIA in beginsel van elkaar worden gescheiden. Tijdens ons bezoek verbleven in verband met veiligheidsoverwegingen acht veroordeelden in een afgezonderde vleugel van het HvB-gedeelte.

2.2.5 Personeel

* De inzet van *voldoende en adequaat geschoold personeel* is essentieel voor het garanderen van een veilige en menswaardige detentiesituatie. Het CPT signaleert in zijn rapport dat het tekort aan voldoende inrichtingspersoneel in het KIA belemmerend werkt bij het realiseren van structurele vernieuwingen in de inrichting. Ook stelde het vast dat het personeel de gedetineerden niet op positieve wijze bejegende (paragraaf 57 & 84).

Op het management- en stafniveau bestaan zoals in de inleidende opmerkingen is weergegeven nog steeds problemen. Verschillende vacatures in het managementteam zijn niet bezet. Op dit niveau vindt sterke doorstroom plaats, hetgeen de continuïteit van beleidsvoering niet ten goede komt. Verschillende hoofden houden zich bovendien voor een (groot) deel van hun tijd bezig met uitvoerende werkzaamheden. Het managementteam geeft aan behoefte te voelen aan ondersteuning en coaching. Positief is wel de detachering van een ervaren medewerker personeelszaken, die onder meer de in verband met het ziekteverzuim noodzakelijke opstelling van personeelsdossiers heeft opgepakt.

Op het niveau van uitvoerend personeel blijft het personeelstekort onverminderd problematisch. Naast de circa dertig vacatures (gewenste bezetting is ongeveer 150) op dit niveau geeft men nog steeds aan te kampen met een zeer hoog ziekteverzuim. Ingeschat wordt dat 20-30% van het uitvoerend personeel niet of nauwelijks aanwezig is. Dit verzuim zou onder meer worden veroorzaakt door de onhygiënische werkomstandigheden (schimmel) en de overwerkcultuur. Verschillende medewerkers werken gedurende drie dagen per week zestien uren per dag, hetgeen de kans op ziekte vergroot. Op basis van de genoemde personeelsdossiers kan een en ander wel beter worden geregistreerd en indien nodig gesanctioneerd. Het uitvoerend personeel is primair gericht op bewaking. Ruimte voor een goede bejegening is er gelet op personeelsgebrek en de repressieve cultuur niet of nauwelijks.

* Er vinden verschillende ontwikkelingen plaats bij de *opleiding van personeel*. De in 2011 genoemde basisopleiding penitentiair beveiliging is in maart 2012 van start gegaan. Aan deze twaalf maanden durende fulltime-opleiding op Mbo-niveau doen circa achttien personen mee. De achtergrond en leeftijd van de deelnemers is uiteenlopend. De groep loopt thans naar grote tevredenheid van het management stage in het KIA. De opleiding wordt door de Arubaanse politie georganiseerd en bevat bijvoorbeeld modules over toezicht, wettelijke regelingen en sociale vaardigheden. In januari 2013 is naar werd aangegeven bovendien een basisopleiding penitentiair inrichtingsmedewerker (eveneens Mbo-niveau) van start gegaan. Deze opleiding heeft een op grote lijnen vergelijkbare structuur en inhoud. Naar verwachting zullen beide opleidingen ieder jaar kunnen draaien. Voorts werd ons gemeld dat in 2012 twaalf personeelsleden een door DJI Nederland verzorgde Middenkaderopleiding (MKO) hebben afgerond. Aangegeven wordt dat deze opleiding in de toekomst ook in eigen beheer

zal worden verzorgd. Een op verzoek van de minister van Justitie door KPMG-Aruba opgestelde 'Formatieplan KIA' biedt een handvat voor personeelsbeleid op (middel)lange termijn. Dat rapport is zeer ambitieus en de vraag is of doelen binnen de huidige context haalbaar zijn.

2.2.6 Medische zorg

* Het CPT stelt vast dat het niveau van medische verzorging in het KIA beneden de maat is en doet de nodige voorstellen met betrekking tot het medische personeel dat werkzaam is in het KIA (paragraaf 70-74).

Vermelding verdient in de eerste plaats dat de inrichtingsarts over wie na vorige bezoeken zeer kritisch werd gerapporteerd tijdens dit bezoek vervangen is door een nieuwe arts. De nieuwe arts ontvangt thans medewerking van vier verpleegkundigen, van wie één psychiatrisch verpleegkundige. De bezetting van medische posten is daarmee ten opzichte van 2007 versterkt. Externe tandheelkundige behandeling en verzorging loopt via verwijzing van de arts. Het in dienst nemen van een tandarts wordt in financieel opzicht onverantwoord geacht. Noemenswaardig is dat de commissie van toezicht aangaf in 2012 minder medische klachten te hebben ontvangen.

* Het CPT doet de aanbeveling dat iedere gedetineerde een *medische intake* ondergaat, dat wil zeggen binnen 24 uur na binnenkomst in de inrichting door een dokter bezocht moet worden en indien nodig lichamelijk onderzoek ondergaan. Het belang van medische screening bij binnenkomst in de inrichting is onder meer gelegen in het feit dat het kan bijdragen aan het voorkomen van de verspreiding van besmettelijke ziekten. Daarnaast kunnen op deze wijze bepaalde psychosociale kenmerken bij gedetineerden, die indicatief zijn voor een verhoogd risico op zelfdoding tijdens de vrijheidsbenaming, vastgesteld worden. Ten slotte is medisch onderzoek bij binnenkomst essentieel voor het constateren van mogelijk tijdens de arrestantendetentie opgelopen verwondingen (paragraaf 76-77).

Zoals reeds in de vorige rapporten is vermeld, vinden medische onderzoeken bij binnenkomst plaats op indicaties en waarneming van de verpleegkundigen. De aanbevolen screening wordt financieel niet mogelijk geacht.

* Het CPT beveelt in 2007 aan een forensische observatie en behandelafdeling in te richten, althans te verzekeren dat de gedetineerden adequate toegang hebben tot psychiatrische zorg binnen de inrichting (paragraaf 79-81).

Ook tijdens dit bezoek fungeerde de prikkelarme afdeling voor gedetineerden met een extra zorgbehoefte (i.b.a.) nog steeds. De situatie op die afdeling is zorgelijk en kwetsbaar te noemen. Op de afdeling zijn naar het voorkomt vaker dan voorheen activiteiten (zo is door de afdelingsband een muziek-CD gemaakt), maar de in het verleden op afroep beschikbare psychiater bezoekt tegenwoordig de inrichting niet meer. Positief is dat de fulltime-psycholoog nog steeds op de afdeling werkzaam is. Wij ontvingen geen aanwijzingen die verandering kunnen brengen in de algemene indruk die in vorige rapporten is vermeld, namelijk dat de psychische zorg zeer elementair is en dat in elk geval van enige behandeling anders dan medicamenteus geen sprake is.

2.2.7 Conclusie Korrektie Instituut Aruba

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- de geweldsinstructie is in werking getreden;
- op de jeugd- en vrouwenafdeling zijn ventilatiemogelijkheden en privacyschotten aangebracht, doch deels weer verwijderd;

- in het gevangenisgedeelte verblijven standaard niet meer dan twee personen op één cel;
- er is een nieuwe inrichtingsarts aangenomen;
- nieuw personeel krijgt een opleiding;
- de opleiding van het bestaande personele bestand wordt voorzichtig doorgezet.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- onderling geweld in de inrichting vindt wekelijks plaats;
- de bouwkundige staat van het KIA is zeer kwetsbaar;
- in het HvB-gedeelte verblijven standaard meer dan twee personen op één cel;
- het aanbieden van een zinvolle dagbesteding is niet op orde;
- de personele situatie op zowel management- als uitvoeringsniveau is kwantitatief en kwalitatief zeer zorgelijk;
- het ontbreken van een intern bijstandsteam maakt de inzet van geweld (met name als daarbij honden worden gebruikt) zeer risicovol;
- de voorziening in psychiatrische en psychologische hulpverlening zijn enigszins verbeterd maar nog steeds beneden de maat;
- de situatie in de strafcellen voor jeugdigen is onaanvaardbaar;
- het dagprogramma is veel te beperkt in omvang en deelname;
- specifiek beleid voor levenslang gestraften is niet ontwikkeld; plannen inzake interne differentiatie krijgen geen zichtbaar vervolg.

Sinds 2007 is de vooruitgang in het Korrektie Instituut Aruba bescheiden. Denk aan de opleidingen voor het personeel en de aanstelling van een nieuwe arts. Een en ander doet niet af aan de stagnatie of teruggang die op andere terreinen heeft plaatsgehad. De inrichting, die bouwkundig in verval is, is thans onveilig en moeizaam te controleren. Het personeel staat niet op één lijn en kan, mede door het ontbreken van een intern bijstandsteam, niet altijd gemakkelijk controle krijgen over de gedetineerden. Onder meer het gebrek aan structurele activiteiten voor alle gedetineerden zorgt bovendien voor een gespannen sfeer, waarin onderling geweld gemakkelijk plaatsvindt.

2.3 Vreemdelingendetentie

Het CPT heeft in 2007 uitgebreid aandacht besteed aan de detentie van vreemdelingen op Aruba. Opmerkingen werden gemaakt over opsluiting in politiecellen, activiteiten, medische zorg en procedurele waarborgen (paragraaf 41-54).

2.3.1 Bevindingen bezoek Instituto Alarma y Seguridad Aruba (IASA)

* Tijdens dit bezoek aan Aruba is opnieuw een bezoek gebracht aan het *Institutio Alarma y Seguridad (IASA)*, waar vreemdelingen in afwachting van nader onderzoek naar de identiteit en verblijfsstatus voor enkele uren kunnen worden opgehouden. De registratie van vreemdelingen bleek redelijk op orde, zodat vastgesteld kon worden dat vreemdelingen veelal meer dagen in het IASA verblijven. Daarna vindt overdracht aan de politie plaats, waarna de vreemdelingen in politiecellen worden ondergebracht of een meldplicht krijgen opgelegd. Het zou slechts sporadisch voorkomen dat een vreemdeling twee weken tot een maand in het IASA verblijft. Het provisorische verblijf in het magazijn van het IASA is volstrekt ongeschikt voor het onderbrengen van vreemdelingen gedurende de nachtelijke uren: sanitaire faciliteiten moeten worden gedeeld met het personeel, er zijn slechts twee veldbedden aanwezig, ruimte voor afzondering en privacy is er niet en voor activiteiten zijn op enkele spelletjes en boeken nauwelijks faciliteiten aanwezig. Scheiding tussen mannen en vrouwen kan er niet plaatsvinden. Medische faciliteiten en medisch personeel ontbreken, in geval van ziekte of letsel komt de politiedokter op afroep langs of vindt vervoer naar het ziekenhuis plaats.

* Sinds december 2012 is de *verantwoordelijkheid voor de vreemdelingen(bewaring)* in Aruba ondergebracht bij het Korps Politie Aruba. Die overdracht heeft feitelijk nog geen verandering teweeg gebracht, maar in het verleden was de onduidelijkheid over de eindverantwoordelijkheid een bron van verwarring. Op het moment van ons bezoek werden enkele aangehouden illegale vreemdelingen binnen gebracht.

In het verleden is onduidelijkheid gesignaleerd ten aanzien van de vraag in hoeverre het vreemdelingenbeleid gericht was op de aanhouding en de uitzetting van illegale vreemdelingen. Ook thans kon daarover geen duidelijkheid worden verkregen. Indien structureel wordt ingezet op een vreemdelingenbeleid zonder insluiting van illegalen is een voorziening voor de detentie van illegale vreemdelingen niet nodig. Indien echter de mogelijkheid wordt opengehouden illegale vreemdelingen te detineren is het noodzakelijk een structurele voorziening voor de opvang te maken. De huidige voorziening is ongeschikt voor nachtverblijf.

2.3.2 Conclusie Instituto Alarma y Seguridad Aruba (IASA)

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- er wordt gebruik gemaakt van een meldplicht;
- de personele verantwoordelijkheid over vreemdelingendetentie en -zorg is thans helder bepaald.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- het IASA-complex is ongeschikt voor (nachtelijke) detentie van vreemdelingen;
- een bouwkundig geschikt centrum voor vreemdelingendetentie;
- vreemdelingen worden nog steeds incidenteel in politiecellen opgesloten;
- een dagprogramma ontbreekt; voor activiteiten is nauwelijks ruimte;
- medische intake, medisch personeel en faciliteiten ontbreken.

2.4 Verslavingszorg: Centro di Motivation

In 2009, 2010 en 2011 zijn bezoeken gebracht aan Centro Dakota, een centrum waarin toentertijd personen die op last van de rechter onder curatele gesteld waren verbleven. Het CPT heeft dit centrum in 2007 niet bezocht. Centro Dakota, waarover wij eerder zeer kritisch rapporteerden, bleek tijdens dit bezoek buiten gebruik en vervangen door het zogeheten Centro di Motivation, gelegen op een andere locatie. De inrichting is gesitueerd vlak naast de toegang van het KIA. De locatie deed eerder dienst voor de opvang van vreemdelingen.

2.4.1 Bevindingen bezoek

* De *materiële en hygiënische detentieomstandigheden* in Centro di Motivation zijn in grote lijnen op orde. Het complex bevat enkele tientallen betrekkelijk ruime, schone en open eenpersoonscellen, met uitzicht op de binnenplaats. Voorts beschikt het complex over vier schone separatiecellen met weinig inval van natuurlijk licht, waarin overigens standaard permanent cameratoezicht aanwezig is. Met de sanitaire voorzieningen in de cellen bestaan naar verluidt geen problemen. Op twee delen van de binnenplaats van het complex zijn overkappingen aangebracht. Een aandachtspunt vanuit beveiligingsperspectief betreft de betrekkelijk lage buitenmuur en een niet zeer robuust ogende dubbele deur in de buitenmuur. Wij vragen reeds in dit stadium aandacht voor de noodzaak van permanent onderhoud van dit gebouw waar gelet op de locatie de invloed van de oceaan naar ons eerder is gebleken genadeloos is.

* De *verblijfstitel* is evenals voorheen in Centro Dakota niet een strafrechtelijke, doch een civielrechtelijke. Er verblijven drugsverslaafden en voorts een enkeling die een ernstig delict heeft begaan. Veelal is bij de in het centrum verblijvenden sprake van meervoudige problematiek waaronder vrijwel steeds ook (ernstige) psychische problematiek. Tijdens dit bezoek verbleven zeventien cliënten in het centrum; vrouwen en mannen werden niet van elkaar gescheiden. Aangegeven werd dat er plannen bestaan om meer differentiatie aan te brengen, bijvoorbeeld tussen enerzijds cliënten met enkel verslavingsproblematiek en anderzijds cliënten met meervoudige (psychiatrische) problematiek. Ook ontvingen wij berichten over de feitelijke realisering van de uitvoering van de maatregel voor strafrechtelijke opvang van verslaafden (SOV). De vraag is of gelet op het geringe aantal verslaafden dergelijke differentiatie ook doeltreffender behandeling zal opleveren.

* Ook wat *dagprogramma en activiteiten* betreft konden tijdens dit bezoek ontwikkeling worden gesignaleerd. Thans wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende behandelassen: de oriëntatie- of ontgiftingsfase, de opbouwfase en tot slot de uitstroomfase. Naar gezegd werd moet de behandeling in de laatste twee fasen in de toekomst plaats gaan vinden in Centro Colorado, dat moet worden verbouwd en naar verwachting eind 2013 zal worden opgeleverd. Gemeld werd dat behoudens beveiligingsnoodzaak de celdeuren elke dag overdag tot 22:00 uur open zijn. Aan het collectieve dagprogramma is op papier en naar werd meegedeeld ook in de praktijk betrekkelijk uitgebreid vorm gegeven. Ons werd inzage verleend in een weekrooster waarin activiteiten van verschillende aard als onderwijs, arbeid, sport, corvee, ontspanning/luchten en reflectie waren opgenomen. Ook is meerdere keren per week ruimte ingeroosterd voor individuele begeleiding en behandeling, zij het dat daaraan in de praktijk nog vorm moet worden gegeven. Wel wordt aangegeven dat voor iedere cliënt een individueel dossier wordt bijgehouden, waarover op gezette tijden multidisciplinair wordt overlegd.

* Het behandelend *personeel* in de inrichting is werkzaam bij de 'Fundacion Maneho Adiccion Aruba' (FMAA), een stichting die valt onder het Ministerie van Volksgezondheid. Het behandelteam bestaat thans uit een psychiater, een verzorgingsarts, twee psychologen, twee (psychiatrisch) verpleegkundigen en maatschappelijk werkers/groepsleiders. Overigens werkt een aantal van hen niet fulltime in het centrum. In samenwerking met de Nederlandse Christelijke Hogeschool te Ede wordt voorzien in opleidingen voor het behandelend personeel. De beveiliging van het complex is in handen van het CEA, dat per tijdvak (drie per dag) vier bewaarders zou moeten aanleveren. In de praktijk blijken overdag en 's avonds vaak niet meer dan twee medewerkers en 's nachts veelal slechts één medewerker aanwezig te zijn.

* Over de *bestemming* van het thans niet meer in gebruik zijnde *Centro Dakota* kon geen helderheid worden verkregen. Opmerking verdient dat in het rapport van 2011 hierover werd opgemerkt dat ondanks de renovatie van een deel van de inrichting met name het voorste gedeelte van Centro Dakota volstrekt beneden de maat is en onvoldoende ingericht voor het vasthouden en behandelen van onder curatele gestelden.

2.4.2. Conclusie Centro di Motivation

Vergelijking tussen Centro Dakota en het Centro di Motivation is enigszins gekunsteld, omdat het Centro di Motivation pas zeer recent is gehuisvest in een volledig gerenoveerd gebouw. Desondanks maken we een vergelijking.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2009 wel is gerealiseerd:

- de materiële en hygiënische omstandigheden zijn na verhuizing op orde;
- aan een dagprogramma wordt structureel vorm gegeven; er is een aanvang genomen met de vormgeving van individuele (behandel)programma's;
- de personele situatie op het gebied van behandeling is op orde.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2009 niet is gerealiseerd:

- er vindt geen scheiding plaats tussen mannen en vrouwen;
- de personele situatie op het beveiligingsgebied is verbeterd maar nog steeds kwetsbaar.

Sinds 2007 is de detentiesituatie van verslaafden op Aruba in verschillende opzichten verbeterd. Het gerenoveerde gebouw biedt ruimte voor verschillende activiteiten en behandeling. De buitengebruikstelling van het Centro Dakota valt toe te juichen. Thans wordt nog gewerkt aan de renovatie van Centro Colorado, waar een deel van de gefaseerde behandeling van verslaafden naar zal plaatsvinden.

2.5 Samengevat: de voornaamste bevindingen op een rij

De volgende conclusies zijn moeilijk los van de CPT-rapportage en onze vorige rapporten te lezen. De voornaamste conclusies beperken zich tot vaststelling of een aanbeveling van het CPT ten opzichte van de CPT-rapportage in 2007 en/of de nulmeting in 2008 wel of niet is gerealiseerd.

2.5.1 Conclusie politiecellen

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- de duur van detentie in politiecellen blijft beperkt tot de wettelijke termijn;
- de hygiënische toestand is in bijna alle politiecellen redelijk op orde;
- het luchten van arrestanten is verbeterd;
- bescheiden spel- en ontspanningsmogelijkheden voor arrestanten zijn in de cellencomplexen aanwezig;
- er zijn matrassen beschikbaar;
- registratie (d.m.v. ACTPOL) vindt op alle politiebureaus plaats;
- er zijn geen aanwijzingen voor excessief geweld tijdens de aanhouding.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- de rioleringsproblematiek in San Nicolas is niet opgelost;
- op verschillende politiebureaus functioneren de bel- en camerasystemen niet naar behoren;
- op verschillende politiebureaus zijn douches en toiletten defect;
- ondanks inzet van het CEA zijn de politiecellenblokken niet altijd bezet door personeel;
- de Klachtencommissie Politie is nog steeds niet actief;
- de toegang tot een raadsman verloopt, ook gelet op de Salduz-normering, niet voortvarend;
- de toegang tot een arts verloopt nog steeds niet goed.

Sinds 2007 is op verschillende elementaire punten vooruitgang geboekt, met name op het terrein van registratie, hygiëne en luchten. Deze positieve bevindingen worden getemperd door een aantal punten dat niet is gerealiseerd, waaronder de situatie in San Nicolas. Tijdens ons onderzoek in de voorgaande vijf jaar bleek telkens dat van de beschikbare politiecellencomplexen er tenminste één niet in gebruik was. Bovendien bleek er steeds weer sprake van een aanzienlijke overcapaciteit. Gelet daarop dringt de vraag zich op of het niet mogelijk is de arrestanten te huisvesten op twee of hooguit drie locaties. Te denken valt aan sluiting van het cellencomplex in San Nicolas en mogelijk ook in Oranjestad. Gevolg daarvan kan zijn dat het makkelijker is te voorzien in structurele bezetting van het bewakend personeel.

2.5.2 Conclusie Korrektie Instituut Aruba

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- de geweldsinstructie is in werking getreden;
- op de jeugd- en vrouwenafdeling zijn ventilatiemogelijkheden en privacyschotten aangebracht, doch deels weer verwijderd;
- in het gevangenisgedeelte verblijven standaard niet meer dan twee personen op één cel;

- er is een nieuwe inrichtingsarts aangenomen;
- nieuw personeel krijgt een opleiding;
- de opleiding van het bestaande personele bestand wordt voorzichtig doorgezet.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- onderling geweld in de inrichting vindt wekelijks plaats;
- de bouwkundige staat van het KIA is zeer kwetsbaar;
- in het HvB-gedeelte verblijven standaard meer dan twee personen op één cel;
- het aanbieden van een zinvolle dagbesteding is niet op orde;
- de personele situatie op zowel management- als uitvoeringsniveau is kwantitatief en kwalitatief zeer zorgelijk;
- het ontbreken van een intern bijstandsteam maakt de inzet van geweld (met name als daarbij honden worden gebruikt) zeer risicovol;
- de voorziening in psychiatrische en psychologische hulpverlening zijn enigszins verbeterd maar nog steeds beneden de maat;
- de situatie in de strafcellen voor jeugdigen is onaanvaardbaar;
- het dagprogramma is veel te beperkt in omvang en deelname;
- specifiek beleid voor levenslang gestraften is niet ontwikkeld; plannen inzake interne differentiatie krijgen geen zichtbaar vervolg.

Sinds 2007 is de vooruitgang in het Korrektie Instituut Aruba bescheiden. Denk aan de opleidingen voor het personeel en de aanstelling van een nieuwe arts. Een en ander doet niet af aan de stagnatie of teruggang die op andere terreinen heeft plaatsgehad. De inrichting, die bouwkundig in verval is, is thans onveilig en moeizaam te controleren. Het personeel staat niet op één lijn en kan, mede door het ontbreken van een intern bijstandsteam, niet altijd gemakkelijk controle krijgen over de gedetineerden. Onder meer het gebrek aan structurele activiteiten voor alle gedetineerden zorgt bovendien voor een gespannen sfeer, waarin onderling geweld gemakkelijk plaatsvindt.

2.5.3 Conclusie Instituto Alarma y Seguridad Aruba (IASA)

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- er wordt gebruik gemaakt van een meldplicht;
- de personele verantwoordelijkheid over vreemdelingendetentie en -zorg is thans helder bepaald.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- het IASA-complex is ongeschikt voor (nachtelijke) detentie van vreemdelingen;
- een bouwkundig geschikt centrum voor vreemdelingendetentie;
- vreemdelingen worden nog steeds incidenteel in politiecellen opgesloten;
- een dagprogramma ontbreekt; voor activiteiten is nauwelijks ruimte;
- medische intake, medisch personeel en faciliteiten ontbreken.

2.5.4 Conclusie Centro di Motivation

Vergelijking tussen Centro Dakota en het Centro di Motivation is enigszins gekunsteld, omdat het Centro di Motivation pas zeer recent is gehuisvest in een volledig gerenoveerd gebouw. Desondanks maken we een vergelijking.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2009 wel is gerealiseerd:

- de materiële en hygiënische omstandigheden zijn na verhuizing op orde;
- aan een dagprogramma wordt structureel vorm gegeven; er is een aanvang genomen met de vormgeving van individuele (behandel)programma's;
- de personele situatie op het gebied van behandeling is op orde.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2009 niet is gerealiseerd:

- er vindt geen scheiding plaats tussen mannen en vrouwen;
- de personele situatie op het beveiligingsgebied is verbeterd maar nog steeds kwetsbaar.

Sinds 2007 is de detentiesituatie van verslaafden op Aruba in verschillende opzichten verbeterd. Het gerenoveerde gebouw biedt ruimte voor verschillende activiteiten en behandeling. De buitengebruikstelling van het Centro Dakota valt toe te juichen. Thans wordt nog gewerkt aan de renovatie van Centro Colorado, waar een deel van de gefaseerde behandeling van verslaafden naar zal plaatsvinden.

APPENDIX I

Lijst van geïnterviewde personen

F.J. Refunjol (Gouverneur Aruba)

mr. M. van Erve (wnd. Procureur-Generaal)

mw. J.H.J. Richardson-Baars (coördinator CPT Korps Politie Aruba)

mw. T. Hassel (commissaris Algemene Politiediensten)

F. Wijenberg (voorzitter managementteam KIA)

D. van Leenen (managementteam KIA)

mw. drs. C. Oduber (managementteam KIA)

mw. S. Pemberton (Reclassering Aruba)

mw. mr. C. Tromp (Ministerie van Justitie / CPT-liaison Aruba)

mw. mr. E.O.A. Kross (CPT-inspecteur Aruba)

mw. F. Tromp (OM Aruba)

J. Campbell (Centro di Motivation)

F. Celaire (FMAA/ Centro di Motivation)

mw. D. Baarh (FMAA / Centro di Motivation)

mw. R. Rozalinda (FMAA/ Centro di Motivation)

mw. I. Gordon (hoofd vreemdelingentoezicht)

E. Blijden (medewerker vreemdelingentoezicht)

mw. mr. J. Dirks (jurist vreemdelingentoezicht)

mw. G. Lieuw (plv. vertegenwoordiger VNO)

mw. G. Ras (medewerker VNO)

mw. J. Odor (medewerker VNO)

mw. mr. M. Yarzararay (rechter-commissaris)

mr. P. Werleman (commissie van toezicht KIA)

mr. M. Kock (commissie van toezicht KIA)

APPENDIX II

Lijst van bezochte plaatsen van detentie

Politiecellencomplexen

Noord
Santa Cruz
San Nicolas

Vreemdelingendetentie

Instituto Alarma y Seguridad Aruba (IASA)

Penitentiaire inrichtingen

Korrektie Instituut Aruba (KIA)

Verslaafdenzorg

Centro di Motivation